

А.О. Москардіні, запрошений проф.
Університет Нортумбрії, Великобританія,
К. Лоулер, професор
Університет Кувейту, Кувейт,
Т. Власова, запрошений наук. співроб.
Університет Нортумбрії, Великобританія,
Е. Мерза, проф.
Університет Кувейту, Кувейт

МАЙБУТНЄ ЕКОНОМІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Це третя робота в трилогії статей про реформу економіки. Дана стаття присвячена темі економічного моделювання. Якщо моделювання являє собою уявлення про реальність, то необхідно обговорити поняття "те, що реально". Далі йде опис мети моделювання і процесів, що беруть участь у створенні моделей. Потім дискусія перемикається на економічне моделювання, його мету і ефективність. Традиційне економічне моделювання, як і раніше, є корисним інструментом для розуміння і навчання, проте аналітика даних і інтелектуальні алгоритми краще підходять для економічних прогнозів.

Ключові слова: онтологія економіки, епістемологія економіки, знання, моделювання.

А.О. Москардіні, приглашенный проф.
Университет Нортумбрии, Великобритания,
К. Лоулер, проф.
Университет Кувейта, Кувейт,
Т. Власова, приглашенный науч. сотрудник
Университет Нортумбрии, Великобритания,
Э. Мерза, проф.
Университет Кувейта, Кувейт

БУДУЩЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

Это третья работа в трилогии статей о реформе экономики. Данная статья посвящена теме экономического моделирования. Если моделирование представляет собой представление о реальности, то необходимо обсудить понятие "то, что реально". Далее следует описание цели моделирования и процессов, участвующих в создании моделей. Затем дискуссия переключается на экономическое моделирование, его цель и эффективность. Традиционное экономическое моделирование по-прежнему является полезным инструментом для понимания и обучения, однако аналитика данных и интеллектуальные алгоритмы лучше подходят для экономических прогнозов.

Ключевые слова: онтология экономики, эпистемология экономики, знания, моделирование.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 4(205): 26-33

УДК 338.4:658.6

JEL classification: D20, L 83

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/205-4/4>

М. Рогоза, д-р екон. наук, проф.
ORCID iD 0000-0002-5654-7385
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії економічних наук України,
академік Міжнародної академії біотехнологій,
В. Столярчук, канд. техн. наук, доц.
ORCID iD 0000-0001-6543-9020
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
"Полтавський університет економіки і торгівлі", Полтава, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ОБ'ЄКТІВ РОЗМІЩЕННЯ ТУРИСТІВ В УКРАЇНІ

Метою статті є дослідження інфраструктури об'єктів розміщення туристів в Україні та виявлення можливості її удосконалення. З'ясовано відсутність зафіксованого в нормативно-правовій документації чіткого трактування основної галузевої термінології та визначення належності об'єктів тимчасового розміщення до певної класифікаційної групи. Це призвело до того, що вітчизняною нормативно-правовою базою передбачено можливість встановлення категорії лише одному їх типу – готелям. Виявлений факт обумовлює вузьку спеціалізацію вітчизняних об'єктів тимчасового розміщення (надання тільки готельних послуг), знижує їх міжгалузеві зв'язки та є однією з причин стійкого збільшення лише кількості готелів при зменшенні загальної кількості об'єктів. Визначено за необхідне привести у відповідність нормативно-правове регулювання діяльності об'єктів тимчасового розміщення туристів, закріпити застосування чіткої одноставної термінології.

Ключові слова: об'єкти туристичної інфраструктури, об'єкт тимчасового розміщення, засіб розміщення, готель.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Наразі в Україні склалася вкрай складна соціально-економічна ситуація. "Ефективним засобом сприяння соціально-економічному зростанню для усіх країн" є туризм, що було визнано ще в Гаазькій декларації "Міжпарламентської конференції з туризму" (1989 р.) [1, принцип II]. Цей факт і понині підтверджується значною кількістю статистичних даних як для окремо взятого регіону, країни, так і для усього світу. Враховуючи, що сфера туризму "стає однією з основних галузей, яка впливає на загальний стан і тенденції світової економіки" та визнаючи її високу рентабельність для національної економіки,

Кабінетом Міністрів України схвалено "Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року" [2]. У ній основними цілями розвитку передбачено [2]:

- створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту;
- спрямування діяльності на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;
- підвищення якості інфраструктури курортів та рекреаційних територій;
- забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів шляхом створення умов для оптимізації

організаційно-економічної структури діяльності й розроблення національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів.

У Гаазькій декларації "Міжпарламентської конференції з туризму" було визначено низку заходів, реалізація яких забезпечує ефективність функціонування та розвитку туризму. Першочерговим із них розглядалося "створення надійної інфраструктури з наявністю основних об'єктів" [1, принцип II].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких покладений початок вирішенню даної проблеми і на які спирається автор. Проблемі розвитку сфери туризму в Україні присвячена значна кількість наукових праць, у яких розглядаються як загально-теоретичні, так і прикладні проблеми. Вплив інфраструктурних чинників на якість вітчизняних туристичних послуг вивчали Л.С. Безручко [3], Т.І. Божук [4], О.О. Бейдик [5], О.О. Лупич [6], В.І. Новикова [7], В. І. Тодоров [8], Л.В. Транченко [9], М. Уліганенець [10], В.А. Хомутов [8], Н.В. Чир [11] та інші. Незважаючи на значні їх досягнення, залишається невирішеною ще ціла низка проблем щодо підвищення якості туристичних послуг, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних об'єктів тимчасового розміщення на світовому ринку, розширення переліку додаткових послуг тощо. Загострення кризових явищ у туристичній сфері вказує на необхідність впровадження ефективних організаційно-правових, економічних механізмів розвитку, необхідність модернізації її інфраструктури [2, загальна частина].

Виділення невирішених раніше питань, що є частиною загальної проблеми, яким присвячується стаття. Низка закордонних авторів (зокрема, Д.-Л. Георгієв [12, с. 126], С. Іовановиц, І. Ліц [13, с. 289], Д. Константин, А. Ревею [14, с. 16], А. Панасюк [15, с. 212], Е. Черібі [16, с. 2]) на основі результатів проведених досліджень робить висновок, що якість туристичного продукту й попит на нього залежать від забезпечення об'єктами тимчасового розміщення як у кількісному прояві, так і у типовій відповідності потребам споживачів. Вітчизняні науковці також відзначають, що якість туристичного продукту значною мірою обумовлена станом готельного господарства – В.І. Тодоров, В.А. Хомутов [8, с. 322], О.В. Калініна, Л.Ю. Бутенко [17, с. 148]. Водночас протягом кількох десятиліть суттєвим недоліком вітчизняних послуг із тимчасового розміщення є низька

якість, порівняно зі світовими стандартами. Науковці також звертають увагу на стійке зменшення кількості об'єктів тимчасового розміщення протягом останніх років [17, с. 148]. Разом із цим, готельна індустрія вважається "однією з найбільш перспективних галузей вітчизняної економіки" [17, с. 153].

Досліджуючи готельні послуги, А. Устінський відмічає, що в формуванні їх низького рівня якості суттєву роль "відіграє адекватність нормативно-правового регулювання" [18, с. 153]. При цьому автор як недоліки нормативно-правової бази, яка врегульовує надання готельних послуг, відмічає неточності та суперечності у визначенні ключових категорій [18, с. 153]. А. Устінський звертає увагу на відсутність комплексного правового дослідження цивільно-правових відносин, які складаються у сфері надання готельних послуг [18, с. 153]. Таким чином, виникає необхідність більш детального розгляду зазначених аспектів, виявлення чинників впливу на розвиток вітчизняної готельної інфраструктури та з'ясування можливості цілеспрямованого управління ними.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження інфраструктури об'єктів розміщення туристів в Україні та виявлення можливості її удосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до ДСТУ 4268:2003 ("Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги") "засоби розміщення, призначені для проживання туристів" – це "будь-які об'єкти, в яких регулярно або час від часу надають послуги розміщення для ночівлі" [19, с. 1-2]. Їх поділяють на колективні та індивідуальні засоби розміщення [19, с. 2]. Згідно з вітчизняною нормативно-правовою базою колективні засоби розміщення (далі КЗР) становлять велику групу різних видів об'єктів, яку поділяють на три підгрупи (рис. 1) [19, с. 3-4]. У ній готелі виділяють окремим різновидом у першій групі. До них відносять безпосередньо самі готелі та засоби розміщення такі як мотелі, готелі квартирного типу, готелі у пристосованих транспортних засобах тощо [19, с. 3]. Також виокремлено рівнозначний різновид аналогічних готелям засобів розміщення (пансіонати, будинки відпочинку, туристичні бази тощо).

Рис. 1. Класифікація колективних засобів розміщення

Джерело: складено автором на основі даних ДСТУ 4268 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги" [19, с. 3-4].

Різноманітні колективні засоби розміщення (КЗР), які надають мінімум послуг, виокремлено в другу групу.

До засобів розміщення, що забезпечують надання обмежених готельних послуг, відносять помешкання, призна-

чені для відпочинку (бунгало). Окремим різновидом розглядають КЗР на закритих майданчиках (для розташування наметів, автофургонів, будинків на колесах тощо), які надають певні туристичні послуги (інформаційні, продаж товарів у магазинах, відпочинок, розваги тощо). У цій підгрупі також виділено різновид КЗР, які мають соціальне значення (гуртожитки шкільні, студентські, туристичні; будинки відпочинку для людей похилого віку, для робітників підприємств; готелі для робітників тощо) [19, с. 3]. До третьої групи – спеціалізованих колективних засобів розміщування відносять такі, що можуть бути безприбутковими, надають мінімум готельних послуг і додатково до розміщування виконують певну функцію (лікування, оздоровлювання, соціальну допомогу, транспортування тощо). Залежно від функції виокремлюють різновиди: оздоровчі засоби розміщування (санаторії, будинки реабілітації тощо), табори праці та відпочинку (дитячі, археологічні, сільськогосподарські табори, гірські притулки, засоби розміщування при спортивних центрах тощо), колективний громадський транспорт (поїзди, судна, яхти тощо), конгрес-центри (заклади, в яких крім розміщування надають також послуги для проведення конгресів, конференцій, курсів, професійного навчання, релігійних заходів тощо) [19, с. 3-4]. Таким чином, можна відмітити, що в чинній вітчизняній нормативно-правовій документації закріплено використання терміна "колективні засоби розміщення" із наявністю широкого переліку різних типів цих об'єктів. При цьому готелі становлять лише різновид колективних засобів розміщення. Однак, слід звернути увагу й на наявність певного протиріччя. У примітках зазначено, що засоби розміщення, зокрема оздоровчі, "в яких надають готельні послуги, до яких належать щонайменше щоденне заправлення ліжок, прибирання номерів та санвузлів, класифікують як готелі" [19, с. 3]. За таким принципом будь-який засіб розміщення (колективний чи індивідуальний) можна класифікувати як готель.

Близьке за змістом до вищенаведеного трактування терміна "готель" наводиться у Національному стандарті України ДСТУ 4269:2003 "Послуги туристичні. Класифікація готелів". Його розглядають як "підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що надає готельні послуги, не обмежені щоденним заправленням ліжок, прибиранням кімнат та санвузлів" [19, с. 1]. Згідно з Національним стандартом України ДСТУ 4527:2006 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення" "готель" розглядається як "засіб розміщення, який має номерний фонд, службу приймання, інші служби, які забезпечують надавання готельних послуг" [20, пункт 5.1]. При цьому в примітках наведено деякі уточнення з посиланням на ДСТУ 4268 та ДСТУ 4269. У Законі України "Про туризм" готель визначається як "підприємство будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, що складається з шести й більше номерів та надає готельні послуги тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням" [21, стаття 1]. Таким чином, у кількох чинних вітчизняних нормативно-правових документах наводиться досить близьке трактування терміна "готель". Хоча при цьому не відображається чітке розмежування цього типу об'єктів розміщення з аналогічними типами. Навпаки, при прийнятті скорочень у більшості нормативно-правових документах відбувається певне "узагальнююче" розуміння під цим терміном усіх типів і вживання у тексті лише терміна "готелі" [22, пункт 5]. Вважаємо, що таке узагальнення призводить до зародження низки недоліків

у розвитку сучасного вітчизняного готельного господарства (які детально розглянуті нижче).

У дещо пізнійшій Постанові Кабінету Міністрів України "Порядок доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію" (№ 470 від 03.07.2013 р.) використано терміни: "вид об'єкта" та "категорія об'єкта" [23]. Під терміном "об'єкт" розуміється "об'єкт туристичної інфраструктури" [23]. У Законі України "Про туризм" як об'єкти туристичної інфраструктури розглядаються готелі та інші об'єкти, призначені для надання послуг із розміщення, заклади харчування, курортні заклади тощо [21, стаття 19]. Таким чином, вводиться термінологія, яка передбачає більш узагальнююче поєднання об'єктів із споріднених галузей. Втрата деталізації призводить до відсутності її чіткого одноставного трактування й ускладнення проблеми. Зазначені недоліки вітчизняних нормативно-правових документів щодо використання основоположної термінології та класифікації об'єктів тимчасового розміщення обумовлюють значну кількість проблемних ситуацій на практиці й створюють несприятливі умови розвитку галузі.

Відповідно до Закону України "Про туризм" "забороняється надавати послуги з розміщення без наявності свідоцтва про встановлення відповідної категорії" [21, стаття 19]. Як зазначено в цьому законі "об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування" [21, стаття 19]. Проте низкою чинних нормативно-правових актів визначено порядок встановлення лише "категорій" для готелів. Трактування "категорій якості" у цьому контексті відсутнє. Відповідно до ДСТУ 4269 готелі класифікують за п'ятьма категоріями, позначаючи символом – "*" (зірка) [24, с. 2]. При цьому враховується комплекс вимог, серед яких не лише матеріально-технічна оснащеність і кваліфікація персоналу, а й перелік надаваних послуг. Враховуючи вищенаведені трактування терміна "готель" у чинній вітчизняній нормативно-правовій документації, відповідна категорія може встановлюватися для будь-якого підприємства, що надає готельні послуги (об'єкту тимчасового розміщення). Проте, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України "Порядок встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)" (№ 803 від 29.07.2009 р.) передбачено встановлення категорії лише готелям (як типу "засобу розміщення") [22, пункт 4]. Разом із цим, у документі зазначено: "іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) ... категорія встановлюється за рівнем обслуговування в них (перший, другий, третій, четвертий та відповідно п'ятий рівні)" [22, пункт 4]. Як такі об'єкти розглядаються мотелі, пансіонати, будинки відпочинку, туристичні бази, кемпінги. Хоча, за вищерозглянутою класифікацією (згідно з ДСТУ 4268 [19, с. 3]), мотелі належать до підгрупи "готелі". Іншим Національним стандартом України ДСТУ 4527 визначено поняття "мотель" – "готель, розташований за межами міста вздовж автошляху, як правило, в одно-двоповерховій будівлі або в частині будівлі з окремим входом, який має умови для паркування й технічного обслуговування автомобілів" [20, пункт 5.18]. Це також указує, що мотель є різновидом готелю. Отже, відповідно до цих двох документів, на мотелі повинні поширюватися вимоги до готелів, як до підгрупи в межах узагальнюючої групи. Таким чином, у розглянутих документах наявні протиріччя щодо розуміння змістовної складової основної термінології, що й обумовлює, на нашу думку, низку проблемних ситуацій у практичній діяльності вітчизняних об'єктів тимчасового розміщення.

На сьогодні в Україні функції уповноваженого органу зі встановлення категорії готелям виконує Мінекономрозвитку, який утворює відповідну комісію [21, пункт 5]. Категорія встановлюється за результатами добровільної сертифікації послуг із тимчасового розміщення [21, пункт 3]. Інформація фіксується у Реєстрі свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг із тимчасового розміщення (проживання) (далі Реєстр) [25]. Станом на 01.09.2018 р. в Україні відповідну категорію встановлено 211 об'єктам розміщення. При цьому за даними Державної служби статистики України (за 2017 р.), в Україні діє 4115 колективних засобів розміщення, із них готелів

– 1704 [26]. Таким чином, значна кількість об'єктів тимчасового розміщення, які діють наразі, не має встановленої категорії, що відображається на якості послуг, їх конкурентоспроможності. Така ситуація засвідчує наявність проблем щодо досягнення основних цілей розвитку, які визначені Кабінетом Міністрів України у "Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року" [2]. Враховуючи вище поставлене завдання дослідження, нами було проаналізовано видовий склад об'єктів тимчасового розміщення, яким видано свідоцтва щодо встановлення певної категорії (рис. 2). Слід відмітити, що в Реєстрі вони позначені як "об'єкти туристичної інфраструктури".

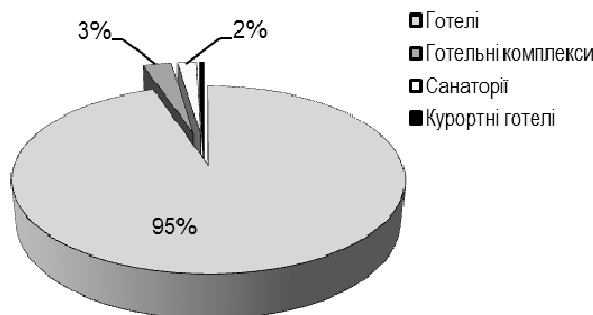

Рис. 2. Видова структура вітчизняних об'єктів розміщення, яким встановлено категорію

Джерело: складено автором на основі даних Реєстру свідоцтв про встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), виданих Мінекономрозвитку [25]

Результати досліджень показали, що 95 % усіх об'єктів розміщення, яким на сьогодні встановлено категорію, є готелі та ще 3 % – готелі при готельних комплексах (рис. 2). Проте відсутня однаковість щодо назви останніх. Деякі з них зареєстровані як готельні комплекси (Готельний комплекс "ALFAVITO", м. Київ, свідоцтво КВ №4; Готельний комплекс "Національний", м. Київ, свідоцтво КВ №26), інші – як готелі в складі готельних комплексів: Готель "Готельний комплекс "Турист" (м. Київ, свідоцтво КВ №1), Готель "Готельного комплексу "Либідь" (м. Київ, свідоцтво КВ №48), Готель "Готельний комплекс "Спартак" (м. Маріуполь, свідоцтво ДН №197) [25]. Один об'єкт розміщення зареєстровано в складі готельно-ресторанного комплексу (Готель готельно-ресторанного комплексу "Здибанка", м. Суми, свідоцтво СМ №9) [25]. При цьому слід зауважити, що в Національному стандарті України ДСТУ 4527 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення" серед встановлених термінів щодо об'єктів розміщення подібні типи (готельні комплекси) не зазначені [20, пункт 5]. Не розглядаються вони й в інших нормативно-правових документах (зокрема, ДСТУ 4268 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги" [19] та ДСТУ 4269 "Послуги туристичні. Класифікація готелів" [19]). Разом із цим, у ДСТУ 4527 зазначено лише один аналогічний тип КЗР – "туристичний комплекс" – "аналогічний готелю засіб розміщення з двох або більше будівель, в якому забезпечують надавання комплексу послуг: у більшості випадків надають послуги харчування, торгівлі, зв'язку та розважання" [20, пункт 5.27]. Як його різновиди зазначені комплекси: туристично-оздоровчий, спортивно-оздоровчий, дитячий оздоровчий, лікувально-оздоровчий. Результати проведеного аналізу указують на необхідність

більш детального встановлення приналежності розглянутих об'єктів розміщення до певного виду та відповідного коригування їх назви.

Частка оздоровчих об'єктів розміщення (санаторіїв і курортних готелів) від загальної кількості вітчизняних об'єктів туристичної інфраструктури, яким встановлено категорію, становлять лише 2 % (рис. 2). Хоча, відповідно до ДСТУ 4268, вони представляють окрему підгрупу спеціалізованих типів КЗР, тобто не належать до типу "готелі" (рис. 1) [19]. У Національному стандарті України ДСТУ 4527 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення" наведено "застандартизовані" терміни, що стосуються надання послуг із тимчасового розміщення, а також подано "терміни-відповідники" на інших мовах (як довідкові) [20, с. 1]. Відповідно, курортний готель визначено як "готель, розташований на території курорту, який має умови для відпочинку та оздоровлювання", встановлений термін-відповідник на англійській мові – *hotelspa* [20, с. 2]. Ймовірно, це дає підстави розглядати курортний готель у межах підгрупи "готелі" й встановлювати йому відповідну категорію. Як такий об'єкт розміщення у Реєстрі зустрічається Готель "Мирний курорт" (м. Одеса, свідоцтво ОД № 126) [25]. Аналіз наведеної у Реєстрі інформації указує на певні протиріччя та невідповідності назв об'єктів розміщення їх видовій приналежності до певних класифікаційних груп. Існує кілька таких прикладів, зокрема, у Реєстрі наводяться об'єкти: Готель "СПА-готель "Grand Marin" (Одеська обл., свідоцтво ОД № 10), Готель "Mirotel Resort & SPA" (м. Трускавець, свідоцтво ЛВ № 38), Готель "City Holiday Resort & SPA" (Київська обл., свідоцтво КО № 142), Готель "LH Hotel & SPA" (м. Львів, свідоцтво ЛВ № 206) [20]. Наявність у їх назві терміна-відповідника англ. "SPA" (чи укр. "СПА") указує на надання ними відповідних оздоровчих послуг.

Вищерозглянуті чинники призводять і до певної недосконалості назв вітчизняних об'єктів розміщення. Зокрема, такі назви об'єктів (зазначено відповідно до Реєстру [25]): Готель "Парк-готель "Чернігів" (м. Чернігів, свідоцтво ЧР № 8), Готель "Парк Готель" (м. Дніпро, свідоцтво ДП № 103), Готель "Сіті Парк Готель" (м. Київ, свідоцтво КВ № 169), Готель "Київський готель "Мир" (м. Київ, свідоцтво КВ № 120). Розглянуті приклади свідчать про бажання підкреслити специфічні особливості надаваних послуг і прагнення виділитися серед інших, проте, вони указують на певні невідповідності чинній нормативно-правовій документації. Отже, виникає необхідність більш детального встановлення їх приналежності до певного типу та відповідного коригування назви. Крім цього, є актуальним закріплення в нормативно-правовій документації можливості встановлення категорії (чи відповідного рівня якості послуг) різним типам об'єктів тимчасового розміщення. Це забезпечить можливість видового розширення послуг об'єктів тимчасового розміщення та сприятиме розвитку сфери туризму.

Результати проведених досліджень показали, що кількість об'єктів туристичної інфраструктури, яким встановлено категорію, становлять лише 5,1 % від кількості КЗР, які зареєстровані Державною службою статистики України (станом на 2017 р.). З огляду на це, нами проведено детальний аналіз видової структури останніх (рис. 3). Результати досліджень показали, що діючі колективні засоби тимчасового розміщення відносяться до різноманітних типів. При цьому на долю готелів припадає лише 41 % у загальній кількості об'єктів. Досить вагомі частки в структурі належать базам відпочинку – 30 % і туристичним базам – 12 %. Частки інших типів об'єктів тимчасового розміщення невисокі (до 4 %), проте в сумі вони складають 17 % від загальної кількості. Таким чином, інфраструктура діючих об'єктів розміщення в Україні характеризується значним різноманіттям типів. Вони забезпечують надання і різних типів послуг: оздоровчих, лікувальних, розважальних тощо. Діяльність більшості з таких різновидів об'єктів розміщення має соціальне значення.

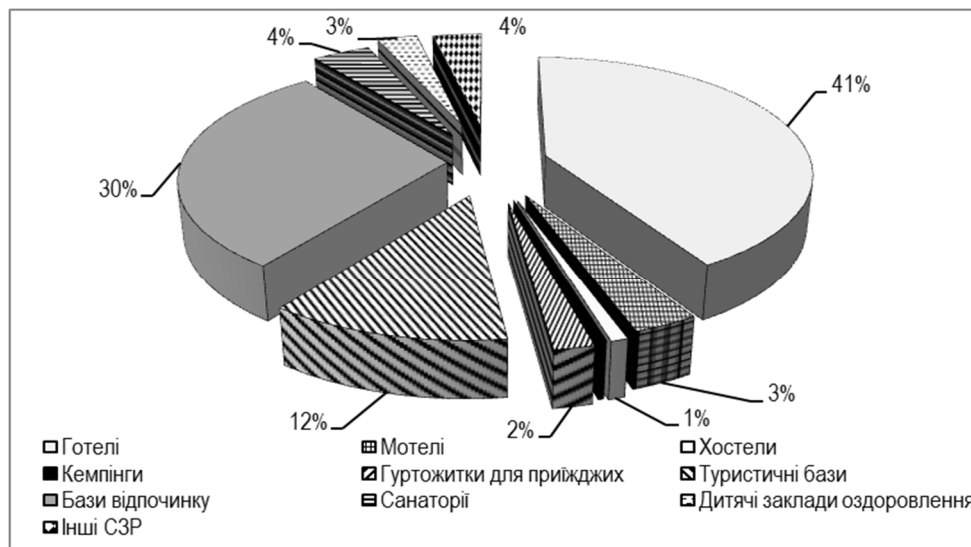

Рис. 3. Видова структура колективних засобів розміщення в Україні

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України за 2017 р. [26].

Проте, як попередньо встановлено, через низку проблем нормативно-правового регулювання існують перешкоди щодо встановлення відповідної категорії цих об'єктів. Намагаючись відповідати вимогам чинного законодавства, практики змушені обмежувати перелік пропонованих споживачу послуг і виконувати уніфіковану діяльність, яка характерна лише одному типу "готель". Це пояснює той факт, що за даними Державної служби статистики готелі є єдиним на сьогодні типом готельної інфраструктури в Україні, кількість об'єктів якого, зростаючи протягом 2014-2017 рр., збільшилася на 11,2%. При цьому з 2013 р. спостерігається постійне зменшення загальної кількості об'єктів розміщення. Станом на 2017 р. їх кількість скоротилася на 20 %. Таким чином, результати проведених досліджень свідчать, що разом із зменшенням кількості об'єктів інфраструктури знижується й рівень якості послуг із тимчасового розміщення. Наразі відмічається протилежна світова тенденція, за якої об'єкти розміщення пропонують досить широкий перелік додаткових послуг, що обумовлений їх багатфункціональністю та тісними зв'язками з діяльністю об'єктів інших секторів економіки. Серед них види діяльності в сфері:

спорту, оздоровлення, навчання, комунікації тощо. Вузька спеціалізація (лише на наданні готельних послуг) призводить до зменшення подібних зв'язків і як результат до обмеження розвитку вітчизняного туризму.

Висновки та дискусія. Проведене дослідження дає змогу зробити висновки, що інфраструктура діючих об'єктів тимчасового розміщення в Україні характеризується значним різноманіттям типів. При цьому готелі становлять 41 % їх загальної кількості. Із 2013 р. спостерігається постійне зменшення загальної кількості об'єктів тимчасового розміщення. Готелі є єдиним типом інфраструктури тимчасового розміщення в Україні, кількість об'єктів якого збільшується. Значна кількість об'єктів тимчасового розміщення, які діють наразі, не має встановленої категорії. Готелі становлять 95% видового складу об'єктів тимчасового розміщення, які мають свідоцтва щодо встановлення певної категорії. У ході аналізу нормативно-правової документації виявлено значну кількість недоліків, які й обумовлюють низку проблемних ситуацій у практичній діяльності вітчизняних об'єктів тимчасового розміщення. Зокрема, у ро-

зглянутих документах наявні протиріччя щодо розуміння змістовної складової основної термінології. Проведений нами аналіз підтвердив, що "готелі" та "засоби розміщення" є різними поняттями як за своїм змістом, так і за обсягом. Поняття "засоби розміщення" є значно ширшим і забезпечує можливість відображати сучасну тенденцію надання багатогранного переліку послуг. Незважаючи на це, вітчизняною нормативно-правовою базою значно більшою мірою закріплено використання поняття "готелі", що призводить до його виключного застосування на практиці.

Результати проведених досліджень показали, що відсутність зафіксованого у нормативно-правовій документації чіткого трактування основної галузевої термінології та одностайного визначення приналежності об'єктів тимчасового розміщення до певної класифікаційної групи призводить на практиці до ускладнення встановлення їх категорії. У вітчизняній нормативно-правовій базі зафіксовано можливість встановлення категорії лише готелям (як типу об'єктів тимчасового розміщення). Це обумовлює вузьку спеціалізацію вітчизняних об'єктів тимчасового розміщення (лише на наданні готельних послуг), знижує їх міжгалузеві зв'язки та є однією з причин стійкого збільшення тільки кількості готелів при зменшенні загальної кількості об'єктів тимчасового розміщення. Наразі відмічається протилежна світова тенденція, за якої об'єкти розміщення пропонують досить широкий перелік додаткових послуг, що обумовлено їх багатофункціональністю та тісними зв'язками з діяльністю об'єктів інших секторів економіки. Серед них види діяльності в сфері: спорту, лікування, оздоровлення, навчання, комунікації тощо. Діяльність більшості з таких різновидів об'єктів розміщення має соціальне значення. Вузька спеціалізація (лише на наданні основних готельних послуг) призводить до зменшення подібних зв'язків і як результат до обмеження розвитку галузі. Зазначена протилежність свідчить про занепад вітчизняного готельного господарства, відображається на якості послуг, їх конкурентоспроможності.

У ході досліджень також встановлено, що в сучасній вітчизняній нормативно-правовій базі намітилася тенденція до застосування терміна "об'єкти туристичної інфраструктури". Він є ширшим за "засоби тимчасового розміщення", передбачає охоплення як об'єктів тимчасового розміщення, так і об'єктів ресторанного, транспортного та інших секторів туризму. Проте, також відсутня чітка одностайність його трактування, що призводить до розгляду як "об'єктів туристичної інфраструктури" лише об'єктів тимчасового розміщення.

Виявлені недоліки розвитку вітчизняної інфраструктури об'єктів тимчасового розміщення є перешкодою до досягнення цілей, які визначені Кабінетом Міністрів України в "Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року", обумовлюють значну кількість проблемних ситуацій на практиці й створюють несприятливі умови розвитку галузі. Із метою їх усунення виникає необхідність негайної розробки та реалізації відповідних коригуючих заходів. Одним із першочергових завдань є приведення у відповідність нормативно-правового регулювання надання послуг тимчасового розміщення туристів, закріплення застосування чіткої одностайної термінології. Вважаємо за доцільне вживати термін "об'єкт тимчасового розміщення" з урахуванням конструктивних організаційних чи технологічних підходів до прийняття виробничих рішень при наданні послуг із тимчасового розміщення, а "засіб розміщення" розглядати як певний

елемент у процесі, інструмент за допомогою якого здійснюється надання послуг.

Список використаних джерел:

1. Гаазька декларація "Міжпарламентської конференції по туризму ООН" [Електронний ресурс] / Міжнародний документ (Гаага, 10 – 14 квітня 1989 р.). – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_904/page
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року" [Електронний ресурс] / Розпорядження від 16.03.2017 № 168-р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>
3. Безручко Л. С., Засоби розміщення Сколівського району: сучасний стан та перспективи розвитку // Туризм: наука, освіта, практика. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 5-ої річниці створення кафедри туризму та готельно-ресторанної справи у Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне, 15-17 березня 2018 р.) / Редкол.: проф. В.С. Мошинський (голов. ред.) та ін. – Рівне: видавець О. Зень, 2018. – 317-321 с. – ISBN 978-617-601-242-9. – Режим доступу: http://ep3.nuwm.edu.ua/9166/1/36irnik%20конференції_НУВГП_15_03_18%2C%201.pdf
4. Божук Т.І. Інфраструктурне забезпечення рекреаційно-туристичної дестинації для потреб історико-культурного та релігійного пізнання // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М. Третяков, 2016. – С. 142-144. – ISBN 978-617-7318-30-8
5. Бейдик О.О. Інфраструктурні чинники розвитку безбар'єрного туризму // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М. Третяков, 2016. – С. 138-142. – ISBN 978-617-7318-30-8
6. Лупич О.О. Формування конкурентоспроможного готельного господарства регіону: дис. ... кандидата економ. наук – 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Лупич О.О. – Ужгород: ДВНЗ "Ужгородський національний університет", 2017. – 179 с. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/14429>
7. Новікова В.І. Звичайна та специфічна інфраструктура рекреаційної діяльності // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М. Третяков, 2016. – С. 156-160. – ISBN 978-617-7318-30-8
8. Тодоров В.І., Хомутов В.А., Територіальна організація санаторно-курортних та готельних комплексів Одеської області: суспільно-географічні аспекти // Туризм: наука, освіта, практика. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 5-ої річниці створення кафедри туризму та готельно-ресторанної справи у Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне, 15-17 березня 2018 р.) / Редкол.: проф. В.С. Мошинський (голов. ред.) та ін. – Рівне: видавець О. Зень, 2018. – 322-326 с. – ISBN 978-617-601-242-9 Режим доступу: http://ep3.nuwm.edu.ua/9166/1/36irnik%20конференції_НУВГП_15_03_18%2C%201.pdf
9. Транченко Л.В. Формування і розвиток інфраструктури сфери обслуговування // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М. Третяков, 2016. – С. 166-168. – ISBN 978-617-7318-30-8.
10. Уліганенець М. Історія та сучасні тенденції розвитку інфраструктури вітчизняного туризму // Східноєвропейський історичний вісник. – 2017. – № 4. – с. 145-149. – DOI 10.24919/2519-058x.4.111477. – Режим доступу: <http://eehb.dspu.edu.ua/article/view/111477/110139>
11. Чир Н.В. Функціонально-територіальна складова туристичної інфраструктури Закарпатської області // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М. Третяков, 2016. – С. 168-172. – ISBN 978-617-7318-30-8.
12. Gheorghies D.-L. (2016) Accommodation infrastructure and tourism flows on Feleacu Hill (Cluj county). – Studia UBB Geographia, LXI, 1, pp. 115 – 126, available at: http://studiageographia.geografie.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/2017/01/Gheorghies_1_2016.pdf
13. Jovanović S., Ilić I. (2016) Infrastructure as important determinant of tourism development in the countries of Southeast Europe. – ECOFORUM, vol. 5, Issue 1 (8), – pp. 288-294, available at: <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/download/329/216/>
14. Constantin D.L., Reveiu A. (2018) A Spatial Analysis of Tourism Infrastructure in Romania: Spotlight on Accommodation and Food Service Companies REGION, vol. 5, n 1, pp., 1–16, – DOI: 10.18335/region.v5i1.111.
15. Panasiuk A. (2007) Tourism infrastructure as a determinant of regional development. – Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. – vol. 1 (8), pp. 212–215. – ISSN 1648-9098, available at: http://su.lt/bylos/moksls_leidiniai/ekonomika/7_8/panasiuk.pdf
16. Gheribi E (2018) Competition Strategies of Selected International Hotels Groups on the Polish Market. J Tourism Hospit 7: 381, – DOI: 10.4172/2167-0269.1000381
17. Калініна О.В., Бутенко Л.Ю. Сучасний стан розвитку готельного господарства в Україні // Туризм і гостинність: вчора, сьогодні, завтра:

матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-13 жовтня 2016р., м. Черкаси). Черкаси: Видавець О.М.Третяков, 2016. – С. 148-150. – ISBN 978-617-7318-30-8

18. Устінський А. Поняття договору про надання готельних послуг [Електронний ресурс] / А. Устінський // Національний юридический журнал: теорія і практика. – 2014. – с. 153-157. – Режим доступу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/34.pdf>

19. Національний стандарт України ДСТУ 4268:2003 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnaor.com/html/29636/doc-ДСТУ_4268_2003

20. Національний стандарт України ДСТУ 4527:2006 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hihostels.com.ua/sites/default/files/hostely/dstu4527.pdf>

21. Закон України "Про туризм" [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 15.09.1995 № 324/95-ВР. – Редакція від 11.02.2015, підстава 124-19. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>

22. Постанова "Про затвердження Порядку встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)" [Електронний ресурс] / Постанова № 803, 29 липня 2009 р. / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-2009-п>

Н. Рогоза, д-р экон. наук, проф.,
заслуженный деятель науки и техники Украины,
академик Академии экономических наук Украины,
академик Международной академии биотехнологий,
В. Столярчук, канд. техн. наук, доц.
Высшее учебное заведение Укоопсоюза
"Полтавский университет экономики и торговли", Полтава, Украина

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ ОБЪЕКТОВ РАЗМЕЩЕНИЯ ТУРИСТОВ В УКРАИНЕ

Целью статьи является исследование инфраструктуры объектов размещения туристов в Украине и выявление возможности ее усовершенствования. Установлено отсутствие зафиксированной в нормативно-правовой документации четкой трактовки основной отраслевой терминологии и определения соответствия объектов размещения определенной классификационной группе. Это привело к тому, что отечественной нормативно-правовой базой предусмотрена возможность установления категории лишь одному их типу – гостиницам. Выявленный факт обуславливает узкую специализацию отечественных объектов временного размещения (предоставление гостиничных услуг), снижает их межотраслевые связи и является одной из причин устойчивого увеличения только количества гостиниц при уменьшении общего количества объектов. Определено необходимым приведение в соответствие нормативно-правовое регулирование деятельности объектов размещения туристов, закрепление применения четкой единой терминологии.

Ключевые слова: объекты туристической инфраструктуры, объект временного размещения, средство размещения, отель.

M. Rogoza, Doctor of Economic Sciences, Professor,
Honored Worker of Science and Engineering of Ukraine
Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine
Academician of The International Academy of Biotechnology
V. Stolyarchuk, PhD in Technical Sciences, Associate Professor
Higher Educational Institution of Ukoopspilka
'Poltava University of Economics and Trade', Poltava, Ukraine

IMPROVEMENT OF INFRASTRUCTURE OF ACCOMMODATION OBJECTS OF TOURISTS IN UKRAINE

The aim of the article is research of the infrastructure of tourists accommodation objects in Ukraine and identify the possibility of their improvement. The lack of a clear interpretation of the basic industry terminology fixed in the normative-legal documentation and determination of the belonging of accommodation objects to a certain classification group is revealed. This conditioned to the fact that the domestic regulatory framework provides for the possibility of awarding a category only one of their type – hotels. The revealed fact determines the narrow specialization of domestic accommodation objects (the provision of hotel services), reduces their inter-branch relationships and is one of the reasons for a steady increase in the number of hotels only with a decrease in the total number of objects of the industry. It is determined necessary to bring the regulatory and legal regulation of the provision of accommodation services, consolidating the application of clear unanimous terminology.

Keywords: tourist infrastructure objects, accommodation object, accommodation facilities, hotel.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription:

1. United Nations (1989), "Haazka deklaratsiia Mizhparlamentskoi konferentsii po turizmu OON" [The Hague Declaration of the UN Inter-Parliamentary Conference on Tourism], available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_904/page (Accessed 20 December 2018).

2. Kabinet Ministriv Ukrainy (2017), "Pro shkvalennia Stratehirozvytkuturizmu ta kurortivna period do 2026 roku" [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Strategy for the Development of Tourism and Resorts for the Period until 2026"], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> (Accessed 20 December 2018).

3. Bezruchko, L.S. (2018), "Means of accommodation of the Skole district: the current state and prospects of development" *Turyzm: nauka, osvita, praktyka. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 5-oi richnytsi stvorennia kafedry turizmu ta hotelno-restaurantnoi spravy u Natsionalnomu universyteti vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia* [Tourism: science, education, practice. Materials of the International Scientific and Practical Conference on the occasion of the 5th anniversary of the establishment of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Affairs at the National University of Water Management and Nature Management], ISBN 978-617-601-242-9, Rivne, Ukraine, 317-321, available at: http://ep3.nuwm.edu.ua/9166/1/3бiрник%20конференції_НУВГП_15_03_18%2C%201.pdf (Accessed 20 December 2018).

4. Bozhuk T.I. (2016), "Infrastructure provision of recreational and tourist destination for the needs of historical, cultural and religious knowledge", *Tury zmigosty'nist': vchora, s'ogodni, zavtra: materialy III Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 142-144

23. Постанова "Порядок доведення до споживачів інформації про вид об'єкта туристичної інфраструктури та його категорію" [Електронний ресурс] / Постанова № 470 від 03.07.2013 / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/470-2013-п>

24. Національний стандарт України ДСТУ 4269:2003 "Послуги туристичні. Класифікація готелів" [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://dnaor.com/html/29982/doc-ДСТУ_4269_2003

25. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України "Рестр свідочств про встановлення категорій готелям" [Електронний ресурс] / Департамент туризму та курортів. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7f89dba2-0fdc-40e6-b870-a413e1063d3a&tag=RestrSvidotstvProVstanovlenniaKategorii>

26. Сайт Державної служби статистики України "Коллективні засоби розміщування" [Електронний ресурс] / Економічна статистика / Економічна діяльність / Туризм. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Received: 09/01/19

1st Revision: 13/2/19

Accepted: 29/8/19

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

5. Beidyk, O.O. (2016), "Infrastructure factors for the development of barrier-free tourism", *Tury`zm I gosty`nnist`: vchora, s`ogodni, zavtra: materialy` III Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferencyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 138-142
6. Lupy`ch O.O. (2017), "Formation of a competitive hotel industry in the region", Ph.D. Thesis, 08.00.05 "Development of Productive Forces and Regional Economics", Uzhgorodsk`y`j nacional`ny`j universy`tet, Uzhgorod, Ukraine, available at: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/14429> (Accessed 20 December 2018).
7. Novikova V.I. (2016), "The usual and specific recreational activity infrastructure", *Tury`zm I gosty`nnist`: vchora, s`ogodni, zavtra: materialy` III Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferencyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 156-160.
8. Todorov, V.I. and Khomutov, V.A. (2018). "Territorial organization of sanatorium-resort and hotel complexes of the Odessa region: socio-geographical aspects", *Turyzm: nauka, osvita, praktyka. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii z nahody 5-oi richnytsi stvorennia kafedry turyzmu ta hotelno-restoranoi spravy u Natsionalnomu universyteti vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia* [Tourism: science, education, practice. Materials of the International Scientific and Practical Conference on the occasion of the 5th anniversary of the establishment of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Affairs at the National University of Water Management and Nature Management], ISBN 978-617-601-242-9, Rivne, Ukraine, 322-326, available at: http://ep3.nuwm.edu.ua/9166/1/Збірник%20конференції_НУВГП_15_03_18%2C%201.pdf (Accessed 20 December 2018).
9. Tranchenko L.V. (2016), "Formation and development of the service sector infrastructure", *Tury`zmigosty`nnist`: vchora, s`ogodni, zavtra: materialy` III Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferencyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 166-168.
10. M. Uliganecz` (2017) "History and modern progress of infrastructure of home tourism trends", *Sxidnoyevropejs`ky`j istory`chny`j visny`k* [East Europe historical announcer], vol. 4., pp. 145-149, Drohobych, Ukraine, – DOI 10.24919/2519-058x.4.111477, available at: <http://eehb.dspu.edu.ua/article/view/111477/110139>, (Accessed 8 January 2019).
11. Chy`r N.V. (2016), "Functional-territorial component of the tourist infrastructure of Transcarpathian region", *Tury`zm I gosty`nnist`: vchora, s`ogodni, zavtra: materialy` III Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferencyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 168-172.
12. Gheorghies D.-L. (2016) Accommodation infrastructure and tourism flows on Feleacu Hill (Cluj county). – *Studia UBB Geographia*, LXI, 1, pp. 115 – 126, available at: http://studiageographia.geografie.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/2017/01/Gheorghies_1_2016.pdf
13. Jovanović S., Ilić I. (2016) Infrastructure as important determinant of tourism development in the countries of Southeast Europe. – *ECOFORUM*, vol. 5, Issue 1 (8), – pp. 288-294, available at: <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/download/329/216>
14. Constantin D. L., Reveiu A. (2018) A Spatial Analysis of Tourism Infrastructure in Romania: Spotlight on Accommodation and Food Service Companies REGION, vol. 5, n 1, pp., 1–16, – DOI: 10.18335/region.v5i1.111.
15. Panasiuk A. (2007) Tourism infrastructure as a determinant of regional development. – *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. – vol. 1 (8), pp. 212–215. – ISSN 1648-9098, available at: http://su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/7_8/panasiuk.pdf
16. Gheribi E (2018) Competition Strategies of Selected International Hotels Groups on the Polish Market. *J Tourism Hospit* 7: 381, – DOI: 10.4172/2167-0269.1000381
17. Kalinina O.V. and Butenko L.YU. (2016), "The current state of the hotel industry in Ukraine", *Tury`zm I gosty`nnist`: vchora, s`ogodni, zavtra: materialy` III Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferencyi* [Tourism and hospitality: yesterday, today, tomorrow: Materials of the 3rd International Scientific and Practical Conference], ISBN 978-617-7318-30-8, Cherkasy, Ukraine, 148-150.
18. Ustinskyi A. (2014), "The concept of an agreement on the provision of hotel services", *National Law Journal: Theory and Practice*, (pp. 153-157), available at: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/6/34.pdf>. (Accessed 20 December 2018).
19. Derzhspozhy`v standartu Ukrayiny` (2003), *DSTU 4268: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Zahalni vymohy* [DSTU 4268: Tourist services. Accommodation facilities. general requirements], Natsionalnyi standart Ukrainy, Ky`yiv, Ukraine, available at: https://dnaop.com/html/29636/doc_ДСТУ_4268_2003. (Accessed 20 December 2018).
20. Derzhspozhy`v standartu Ukrayiny` (2006), *DSTU 4527: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Terminy ta vyznachennia* [DSTU 4527: Tourist services. Accommodation facilities. Terms and definitions], Natsionalnyi standart Ukrainy, Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://hihostels.com.ua/sites/default/files/hostely/dstu4527.pdf> (Accessed 20 December 2018).
21. Verhovna Rada Ukrayiny` (2015), *№ 324/95-BP: Zakon Ukrainy "Pro turyzm"* [№ 324/95-BP: The Law of Ukraine "On Tourism"], Verhovna Rada Ukrayiny, Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-bp>. (Accessed 20 December 2018).
22. Kabinet Ministriv Ukrayiny` (2009), *Postanova № 803 Pro zatverdzhennia Poriadku vstanovlennia katehoriï hoteliam ta inshym obiekтам, shcho pryznachaiutsia dlia nadannia posluh z tymchasovoho rozmishchennia (prozhyvannia)* [Resolution № 803 "On Approval of the Procedure for Establishing Categories for Hotels and Other Objects to Provide Temporary Accommodation Services (Accommodation)"], Kabinet Ministriv Ukrayiny`, Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-2009-n> (Accessed 20 December 2018).
23. Kabinet Ministriv Ukrayiny` (2013), *Postanova № 470 Poriadokdo vedennia do spozhyvachiv informatsii pro vyd obiekta turystychnoi infrastruktury ta yoho katehoriuu* [Resolution № 470 "Procedure for informing consumers about the type of tourism infrastructure object and its category"], Kabinet Ministriv Ukrayiny`, Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/470-2013-n> (Accessed 20 December 2018).
24. Derzhspozhy`v standartu Ukrayiny` (2003), *DSTU 4269: Posluhy turystychni. Klasyfikatsiia hoteliv* [DSTU 4269: Tourist services. Hotel Classification], Natsionalnyi standart Ukrainy, Ky`yiv, Ukraine, available at: https://dnaop.com/html/29982/doc_ДСТУ_4269_2003. (Accessed 20 December 2018).
25. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku I torhivli Ukrainy (2018), *Reiestr svidotstv pro vstanovlennia katehoriï hoteliam* [Register of Certificate of Hotel Category Settlement] / Departament turyzmu ta kurortiv [Department of Tourism and Resorts], Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7f89dba2-0fdc-40e6-b870-a413e1063d3a&tag=RestrSvidotstvProVstanovlenniaKategorii>. (Accessed 5 November 2018).
26. Derzhavna sluzhbastatystryky Ukrainy (2018), *Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy "Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia"* [The State Statistics Service of Ukraine "Collective accommodation"] / Economic statistics, Economic activity, Tourism, Ky`yiv, Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 5 November 2018).